

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หนังสือเป็นสื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้ที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อการศึกษา ค้นคว้า การสืบทอดวัฒนธรรมและเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างสติปัญญา ความรู้และพัฒนาความคิดของมนุษย์ อันเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม และยังเป็นสื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม (นิศา ชูโต และคณะอื่นๆ, 2528: 1; นิพรณ พัพะกุลธร, 2538: 1)

การอ่านเป็นหัวใจสำคัญในการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของบุคคลในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย การอ่านจึงนับวันจะทวีความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ไม่ว่าในสังคมของไทยหรือในสังคมโลก การอ่านหนังสือจะช่วยให้ผู้อ่านได้ความรู้ข้อเท็จจริง ช่วยขยายหรือระดับความสนใจของผู้อ่านในความก้าวหน้าของวิชาการ ความคิด ความเปลี่ยนแปลง วิทยาการต่างๆ นอกจากนี้ยังช่วยให้ความเพลิดเพลินและส่งเสริมจินตนาการ (อุทัย กิรนย์รื่น, 2522: 158; แม่นมาส ชรลิต, 2530: 3)

ในสังคมปัจจุบันการอ่านหนังสือเป็นบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ หรือการศึกษาเล่าเรียน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านสังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และระบบข่าวสารข้อมูลส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนทุกรุ่น การปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ดังกล่าว บุคคลมีความจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (กุลธร เลิศสุริยะกุล, 2542: 17) การอ่านจะช่วยให้ได้รับข่าวสารความรู้อย่างต่อเนื่อง และยังเป็นการแสวงหาความรู้ที่สะท้อนและประยุกต์ที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่นๆ

การอ่านถือเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางที่เหมาะสม ทันสมัย การอ่านหนังสือนำเสนอไปสู่ความรอบรู้และสร้างความองอาจในแต่ละสถานที่ ปัญญาอันจะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนที่กำลังเจริญวัย การศึกษาต่อสาขาวิชาการต่างๆ ในห้องเรียนเป็นทางส่งเสริมสติปัญญาอันสำคัญ แต่การอ่านนอก

ห้องเรียนก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน (สมพร บันทะสูตร แห่งพิพัฒน์, 2534: 1) เมื่อจากทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจโลกและสิงรอบตัว รู้เท่าทันปัญหาและรู้แนวทางแก้ปัญหาได้

ในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานับได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญมากกลุ่มนหนึ่ง เพราะบุคคลเหล่านี้จะเป็นพลังในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การศึกษาในมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นให้บุคคลมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ รู้จักกับค่าวัดชัตตนเอง เพื่อการศึกษาด้วยตนเองจะทำให้นักศึกษามีความรู้กว้างขวาง การอ่านเป็นพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการศึกษา เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ในระดับอุดมศึกษาการเรียนรู้จากห้องเรียนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องอาศัยการอ่านหนังสือเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มพูนความรู้นอกเหนือจากในชั่วโมงเรียนและการอ่านหนังสือตำราเรียน ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านจะอ่านหนังสือบันเทิงคดีและสารคดีตามความสนใจของแต่ละบุคคล การอ่านหนังสือบันเทิงคดีทำให้ได้รับความบันเทิงในชีวิต สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี พัฒนาอารมณ์และความคิดผู้อ่าน เป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้อ่าน โดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปสัมผัสกับประสบการณ์นั้นโดยตรง ส่วนการอ่านสารคดีทำให้เป็นคนทันโลก ทันต่อเหตุการณ์ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ได้รับแรงบันดาลใจในการอ่านหนังสือนอกเหนือจากที่เกี่ยวข้องกับการเรียนจึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านมาก (กัลยา ยวนมาลัย, 2539: 84; โภชัย สาริกบุตร, 2519: 16; สุธันนี กีศิริ, 2520: 1; สุมนา อินทร์คำน้อย, 2539: 1; สำเนา วรจศิลป์, 2539: 88-89)

ในต่างประเทศมีการตระหนักรถึงความสำคัญของการอ่าน ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างสนับสนุนการอ่านหนังสืออย่างกว้างขวาง เช่น ในประเทศไทย นิการจัดตั้งสมาคมการอ่านนานาชาติ หรือ IRA (International Reading Association) ซึ่งเป็นสมาคมวิชาชีพระดับโลก ที่ไม่ค้ากำไร มีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณภาพการสอนอ่านในทุกระดับ โดยการศึกษาถึงกระบวนการอ่านและเทคนิคการสอนอ่าน ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านตัวว่า ให้ทุกคนตระหนักรถึงความสำคัญของการอ่านที่จะมีอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้หนังสือทั่วทุกมุ่นโลก (ศิริพร ลิมตระการ, 2533: 68-71) ในสิงคโปร์ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการอ่านเป็นอย่างมาก โดยยอมเสียบประมาณเพื่อเช่าพื้นที่ในศูนย์การค้าเป็นห้องสมุดเนื่องจากรัฐบาลเห็นว่าประเทศมีทรัพยากรอย่างเดียวคือคน จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และคิดว่าการให้ประชาชนรักการอ่านเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของคนโดยตรง (พรพิพัฒน์ งานพร้อมพันธุ์, 2544: 51) การอ่านเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่แสดงถึงระดับการพัฒนาประเทศ เนื่องจากปริมาณของสื่อสิ่งพิมพ์จะท่อนถึงจำนวนผู้รู้หนังสือ และลักษณะ

นิสัยการอ่านของประชากรในประเทศไทยว่า "ประชากรเป็นนักอ่านมากน้อยเพียงใด" ซึ่งการอ่านจะบ่งบอกถึงความไฟใจและความห่วงใยต่อสาร ความรู้ของประชาชน เป็นเครื่องมือให้ผู้อ่านได้เข้าถึงและได้รับความรู้ และยังช่วยให้จิตใจของผู้อ่านเกิดความสุข ความเพลิดเพลิน นับได้ว่าการอ่านเป็นประคุณสูงของการพัฒนาตนของประชากรในประเทศไทย (นิศา ชูโต, 2534: 2)

ในด้านการอ่านหนังสือในสังคมไทยมักมีคำกล่าวไว้เชิงลบว่าสังคมไทยไม่ใช่สังคมนักอ่าน สำหรับนักเขียน คนไทยไม่รักการอ่านและการเขียนหนังสือ (ประเวศ วาสี, 2530: คำนำ) เยาวชนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่าน (พลังนักอ่าน พลังที่เด็กไทยอ่อนป่วยเปียก, 2543: 13) จากสถิติการอ่านหนังสือในประเทศไทย พบร้า คนไทยใช้เวลาในการอ่านหนังสือโดยเฉลี่ยประมาณ 3 นาทีต่อวัน ซึ่งรวมถึงกลุ่มเยาวชน อายุ 15-24 ปี ที่ใช้เวลาในการอ่านหนังสือประมาณ 3.47 นาทีต่อวัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2544) ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจการใช้เวลาว่างของเด็กและเยาวชนพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมที่ทำในเวลาว่าง เด็กและเยาวชนไทยใช้เวลาว่างในการดูโทรทัศน์/วิดีโอ/หนังสือ/แท็บเล็ตมากกว่าใช้เวลาว่างกับการอ่านหนังสือ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545)

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญของประเทศไทย เป็นแหล่งที่ให้ความรู้ ทักษะ วิจารณญาณ การพัฒนาตนของสูงสุดการค้นหาตนเอง เพื่อให้ได้ผลของคำว่า "บัณฑิต" ที่เป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษา มีความพร้อมที่จะออกไปรับใช้ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศไทย (มนตรี ค่าไน พญูลย์, 2541: 17) การศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องศึกษาทั้งในห้องเรียนและแสวงหาความรู้นอกห้องเรียนด้วยตนเองควบคู่กันไป การจะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ นักศึกษาต้องอาศัยทักษะการรับสารที่สำคัญคือ อ่านอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา (สุวดี ภู่ประดิษฐ์, 2546: 1) ทุกวันนี้ การเรียนการสอนขึ้นอุดมศึกษาของไทยประสบปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบ เป็นการศึกษาที่ใช้เวลามากแต่เกิดปัญหาน้อย ถ้านิสิตนักศึกษามีนิสัยโครงร่างรู้ และรักการอ่านหนังสือ การเรียนการสอนจะสะดวกสบายและประสบความสำเร็จ (ประเวศ วาสี, 2530: คำนำ)

จากความสำคัญของการอ่านที่สามารถช่วยให้ผู้อ่านนำสิ่งที่ได้จากการอ่านมาพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมได้ สำหรับนักศึกษาที่มีนิสัยรักการอ่านจะทำให้พัฒนาได้เร็วและประสบความสำเร็จแต่สังคมไทยยังไม่ใช่สังคมการอ่าน มักจะมีผู้กล่าวว่าเยาวชนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่าน ความสนใจในการอ่านของนักศึกษามีอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ (แม่น้ำส ชวลิต, 2530: 253) แม้แต่นิสิตนักศึกษาผู้มีความเกี่ยวข้องกับหนังสือและมีความพร้อมในการอ่านยังอ่านหนังสือกันน้อย มักใช้เวลา กับสื่ออย่างอื่นมากกว่าหนังสือ (วิภาดา บุนนาค และคนอื่นๆ, 2530: 70) การสำรวจการอ่าน

หนังสือที่ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติด้วย พ.ศ. 2515-2541 ของกลุ่มตัวอย่างที่ เป็นนักศึกษาที่ศึกษาด้านวรรณกรรมในสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร (สุพรรณี วรารถ, 2543: 63-80) พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เคยอ่านหนังสือที่ได้รับรางวัลจำนวนน้อยมาก อ่านหนังสือ ประเภทนวนิยายมากกว่าสารคดี ผู้ที่อ่านนวนิยายที่ได้รับรางวัลส่วนใหญ่เคยอ่านไม่เกิน 10 เรื่อง ในด้านการอ่านสารคดี นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งไม่เคยอ่านและไม่รู้จัก หนังสือสารคดีที่ได้รับรางวัล นักศึกษาที่เคยอ่านหนังสือสารคดีส่วนใหญ่อ่านไม่เกิน 5 เรื่อง ผลการสำรวจชี้แจงแสดงว่า นักศึกษาด้านวรรณกรรมซึ่งน่าจะเป็นผู้ที่รู้จักและอ่านหนังสือที่ได้รับ รางวัลมากแต่กลับอ่านไม่มาก และไม่รู้จักหนังสือที่ได้รับรางวัลบางส่วนเช่นนี้ แสดงว่า นักศึกษา อ่านหนังสือที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไม่มากนัก

แม้ว่าปัจจุบันนี้การศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดย นักศึกษาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้โดยอาศัยสื่อเทคโนโลยีต่างๆ (ยงยศ พรตปกรณ์, 2544: 95) เครื่องมือที่จะทำให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการอ่าน นอกจากนี้ การอ่าน ยังเป็นที่ยอมรับว่ามีความสำคัญและมีการส่งเสริมอย่างกว้างขวางในผู้อ่านกลุ่มต่างๆ โดย เนพาเลเด็กและเยาวชน แต่จากการวิจัยดังกล่าวแล้ว แสดงว่า นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของ ไทยยังอ่านหนังสือไม่มากนัก จึงเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการแก้ไขและส่งเสริมให้นักศึกษาอ่าน หนังสือกันมากขึ้น

การศึกษาวิจัยนี้เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบและได้แนวทางแก้ไข การศึกษาด้านการอ่าน ของนักศึกษาในประเทศไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2508 จนถึงปัจจุบัน มีจำนวน 18 เรื่อง เป็นการ ศึกษาการอ่านของนักศึกษาเฉพาะคณะหรือมหาวิทยาลัยโดยมหาวิทยาลัยหนึ่งจำนวน 15 เรื่อง การ ศึกษาการอ่านสิ่งพิมพ์เฉพาะประเภท จำนวน 3 เรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับการอ่านเฉพาะประเภท หนังสือของนักศึกษาสถาบันต่างๆ นั้นยังไม่มีการวิจัย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสนใจ ในการอ่านหนังสือตามความสนใจของตนเองที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของนักศึกษาระดับ ปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านวัฒนธรรมศึกษา สาเหตุที่อ่าน หนังสือ แหล่งการอ่าน เวลาที่ใช้ จำนวน ภาษา ประเภท เนื้อหาของหนังสือที่อ่าน และปัญหาใน การอ่าน เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวไปเป็นแนวทางสำหรับบรรณาธิการและผู้ที่ปฏิบัติการเกี่ยวกับ นักศึกษาในการส่งเสริมการอ่าน จัดหารัฐพยากรณ์นิเทศและจัดบริการการอ่านให้สอดคล้องกับ ความต้องการของนักศึกษา และเป็นแนวทางในการผลิตหนังสือให้สนองความต้องการของ นักศึกษาและเยาวชน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ ในด้าน วัตถุประสงค์ สาเหตุที่อ่าน แหล่งการอ่าน เวลาที่ใช้ จำนวน ภาษา ประเภท เนื้อหาของหนังสือที่อ่าน และปัญหาในการอ่าน

สมมุติฐาน

1. นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่อ่านหนังสือเพื่อเพิ่มพูน ประสบการณ์ และอ่านหนังสือภาษาไทยประเภทสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประสบปัญหาการอ่านในระดับมาก คือ หนังสือมีเนื้อหาไม่ตรงกับความสนใจ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการอ่านหนังสือสารคดีและบันเทิงคดีของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ เป็นการอ่านด้วยความสนใจของตนเอง โดยไม่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร 9 แห่ง ในปีการศึกษา 2545 มีจำนวนทั้งสิ้น 126,417 คน นำมา คำนวณหากถูมตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.5 และความคลาดเคลื่อน ± 5 ได้ 399 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับให้เป็น 404 คน เพื่อให้มีจำนวนนักศึกษาฯ - หญิงให้ เท่ากันในแต่ละสถาบัน

- ## ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัย
1. สาเหตุที่อ่านหนังสือ
 - 1.1 ความสนใจของตนเอง
 - 1.2 คำแนะนำ ชักชวนให้อ่าน
 - 1.3 การรับรู้จากสื่อ
 - 1.4 ความเด่นของหนังสือ
 2. วัตถุประสงค์ในการอ่าน

3. แหล่งที่ได้หนังสือมาอ่าน

3.1 แหล่งส่วนบุคคล

3.2 แหล่งบริการหนังสือ

4. เวลาที่ใช้ในการอ่านหนังสือโดยเฉลี่ยต่อเดือน

5. จำนวนหนังสือที่อ่านโดยเฉลี่ยต่อเดือน

6. ภาษาของหนังสือที่อ่าน

6.1 ภาษาไทย

6.2 ภาษาอังกฤษ

7. ประเภทของหนังสือที่อ่าน

7.1 สารคดี

7.2 บันเทิงคดี

8. ปัญหาในการอ่าน

8.1 ปัญหาจากตนเอง

8.2 ปัญหาจากหนังสือ

8.3 ปัญหาจากแหล่งการอ่าน

8.4 ปัญหาจากการเผยแพร่หนังสือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เว็บไซต์

2. สร้างเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการอ่านหนังสือของนักศึกษา รายละเอียดของแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ

ตอนที่ 2 ความสนใจในการอ่านหนังสือโดยทั่วไป ได้แก่ วัตถุประสงค์ สาเหตุที่อ่านแหล่งการอ่าน เวลาที่ใช้ในการอ่าน จำนวนหนังสือที่อ่าน

ตอนที่ 3 ความสนใจในการอ่านหนังสือสารคดีและบันเทิงคดี ได้แก่ ภาษา ประเภทและเนื้อหาของหนังสือที่อ่าน

ตอนที่ 4 ปัญหาในการอ่านและข้อเสนอแนะ

3. ทดสอบแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม และปรับปรุงให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลต่อไป

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแจกให้แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เข้าใช้ห้องอ่านหนังสือทั่วไป ในหอสมุดกลางสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทั้ง 9 แห่ง

5. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้วิธีทางสถิติหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft Excel 97

6. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทาง

1. สำหรับบรรณารักษ์และผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับนักศึกษาและเยาวชนในการส่งเสริมการอ่าน จัดหาทรัพยากรสารนิเทศ และจัดบริการการอ่านให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและเยาวชน

2. ในการผลิตหนังสือให้สนองความต้องการของนักศึกษาและเยาวชน

คำอธิบายศัพท์

หนังสือ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเป็นบันเทิงคดีและสารคดีทั้งที่เป็นเรื่องแต่งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และเรื่องแปลที่มีการพิมพ์เผยแพร่เป็นรูปเล่ม ไม่รวมข้อเขียนลักษณะดังกล่าวที่พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือการ์ตูน

**ศูนย์วิทยบรหพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**